

AgEcon SEARCH
RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

**HOGYAN TOVÁBB KÖZMUNKAPROGRAM? - AVAGY A PÉLDAÉRTÉKŰ
NAGYRÉDEI KÖZMUNKAPROGRAM-MODELL BEMUTATÁSA**

**How to go on Public Works Program?
Or Doing Presentation of Nagyréde' s Public Works Program Model**

FODOR Edina – KOVÁCS Bernadett Katalin

Összefoglalás

Napjainkban a munkanélküliség problémájának leküzdése egyre nagyobb nehézséget jelent társadalmunk jelentős részének. A kormányzatok évtizedek óta próbálják lecsökkenteni a munkanélküliséget az országban. A munkahelyteremtés fontos szemponttá vált, melynek eredményeképp került előtérbe az átmeneti munkalehetőséget biztosító közfoglalkoztatás. Véleményünk szerint a közfoglalkoztatottság nem tökéletes megoldás, de szükséges, mivel a munkanélkülieknek lépcsőt képez a munka világába történő visszalépéshez. Fenntarthatósága viszont kétséges állami támogatások nélkül. Ennek okán tűztük ki célul, hogy a közmunka-program fenntartható működéséhez egy olyan gyakorlati példával megalapozott modellt dolgozzunk ki, amely az Észak-magyarországi régió településeinek és más hasonló települések számára is adaptálható. Elsődleges cél a közmunkaprogram fenntarthatóságának és a települések önállóságának elérése innovációkkal és jól átgondolt fejlesztésekkel. Mintaterületül Nagyrédét választottuk, ahol a Start közmunkaprogram jelentős szerepet játszik a település fejlődésében. Primer kutatásaink során többszöri látogatást tettünk a településen és mélyinterjúkat készítettünk az érintettekkel és néhány

lakossal. Esettanulmányunk egy egyedi közmunkaprogramot, és a benne rejlő lehetőségeket mutatja be, további fejlesztési ötletek felvázolásával. A közmunkaprogram jövőjét egyfajta társadalmi vállalkozásban, szövetkezet létrehozásában látjuk, ami egybefogja az általános közmunka-programot, emellett folyamatos innovációk révén kihasználja a helyi adottságokat piac képes termék-előállítással.

Kulcsszavak: közmunkaprogram, munkanélküliség, Nagyréde, fenntarthatóság, innováció, biomassza, közösségfejlesztés, szociális szövetkezet

JEL kód: J45; J69

Abstract

Nowadays combat the problem of unemployment is becoming more difficult for mean part of our society. The governments trying to reduce unemployment in the country for decades. Job creation has become an important point, as a result is came to prominence of public employment ensure for temporary jobs. In our opinion, the public employment is not a perfect solution, but it is necessary, as the unemployed constitute a step back to step into the world of work. The public employment is not fully sustainable without government subsidies.

For this reason, we aim to create a sustainable a public works program, which practical examples of substantiated models and transferable to the settlements in region of Northern Hungary and other similar places. The primary goal of the public works program to achieve sustainability and autonomy of settlements with innovations and well thought out development projects. We are chosen Nagyréde, because plays a significant role in Start public works programs in the

development of the town. During our primary research we has several times visited the village and made interviews with stakeholders and some residents. Our case study is a unique public works program, which shows the potential for further development ideas.

Keywords: public works program, unemployment, Nagyréde, sustainability, innovation, biomass, community development, social cooperatives

Bevezetés

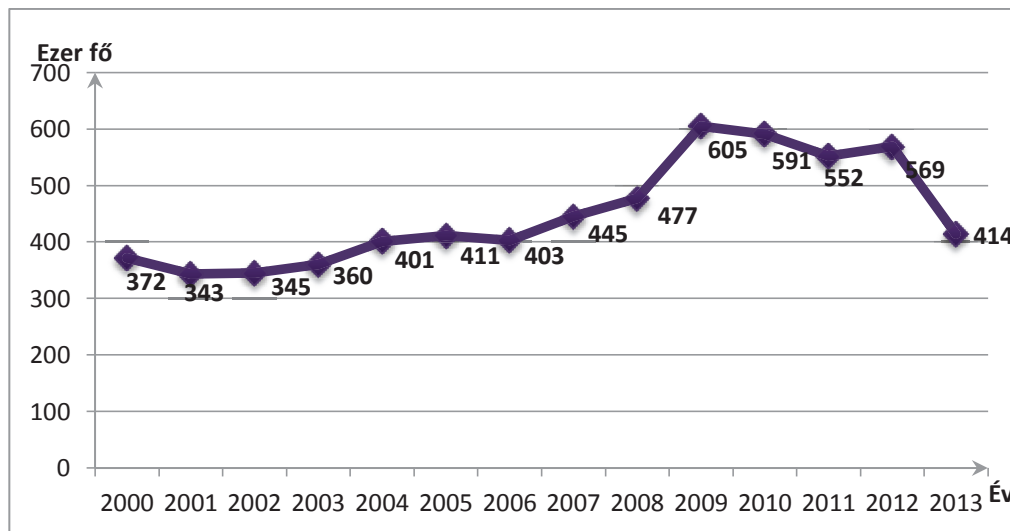
Foglalkoztatási helyzet és munkahelyteremtés Magyarországon

Magyarország foglalkoztatáspolitikájának sarkalatos pontja a munkahelyteremtés, és a foglalkoztatás növelése. Az elmúlt 14 év alatt a hazai foglalkoztatottak száma változatos tendenciát mutat. A 2000-es évektől 2009-ig lassú emelkedés látható a munkaerőpiacon a foglalkoztatottak tekintetében. A 2009-ben bekövetkező világválság hazánk gazdaságát is recessziós helyzetbe hozta. A létszámleépítések szinte minden nemzetgazdasági ágat érintettek, különös tekintettel a feldolgozó iparra, az építőiparra és a kereskedelemre (KÖLLŐ, 2010). A válság negatív hatása tehát megfigyelhető a foglalkoztatottak számának változásában is. 2010-ben volt foglalkoztatásunk mélyponton, ekkor a foglalkoztatottak száma 3732 ezer fő volt. 2008 és 2010 között 3%-kal csökkent a foglalkoztatottak száma. A foglalkoztatásból kiesettek nagy része a munkanélküliek számát gyarapította, ami komoly nehézséget jelentett a kormány számára. A foglalkoztatási ráta csökkenése még inkább munkahelyteremtésre ösztönöz a foglalkoztatás növelése érdekében. 2010 óta számos foglalkoztatáspolitikai eszközt alkalmaztak, melynek köszönhetően a foglalkoztatottak száma folyamatosan emelkedik. A foglalkoztatás növelését célzó törekvések és a munkahelyteremtés fontos tényezők, mivel hiányuk számos szociális, társadalmi és gazdasági problémát szül. A foglalkoztatás visszaesésével egyidejűleg általában növekszik a munkanélküliek és az inaktívok száma. Ezen következmények területileg jól lehatárolható egységbe tömörülnek, sújtva ezzel a települési önkormányzatok, az állam és ezáltal az ország egészét. A munkanélküliek káros koncentrálódását az idő múlásával egyre nehezebb feloldani. Ezek a területeken komoly kihívást jelent egy foglalkoztatás növelő program eredményes levezetése. A cél tehát elsősorban az, hogy a települések ne jussanak el erre a szintre, melynek eszköze a foglalkoztatás növelése célzott programokkal. A számos gazdasági probléma mellett felmerülnek társadalmi és szociális problémák is. Ezek a problémák azokat érint leginkább, akik nem találnak munkát, vagy pályakezdőként tartós munkanélküliek lesznek. A munkahely elvesztése olykor szellemileg (lélektani betegségek) és fizikailag (fizikai betegségek) is sújtják az embereket. Emellett a jövedelem csökkenésével együtt romolhat a tartós munkanélküliek lakókörnyezete és a személyes higiénijük minősége. A munkanélküliekkel koncentrált területeken ez rányomja a bélyegét a településekre is. A kialakuló magas munkanélküliségi és inaktivitási arány az államot szociális háló kialakítására, illetve a támogatások növelésére készíti. Ezzel bezárul az ördögi kör a foglalkoztatás csökkenésével kapcsolatban. Közös célunk tehát az, hogy munkahelyek teremtésével feloldjuk és megakadályozzuk az imént felsorolt problémákat.

A munkanélküliség helyzete Magyarországon, a közmunkaprogram eredete és céljai

Hazánk foglalkoztatásának legnagyobb problémája, hogy magas az alacsony iskolai végzettségűek inaktivitása, emellett megfigyelhető a munkanélküliek káros koncentrálódása a fejlődő területeken, mely halmozottan sújtja az adott térségek fejlődését. Az 1980-as évek végétől kezdődő gazdasági és politikai változások hozták magukkal a munkanélküliség megjelenését. A munkanélküliek számát nagyban gyarapították az alacsony iskolázottsági szintű, illetve korlátozott munkaképességű emberek, akik nem tudtak megfelelő arányban teljesíteni; a fiatalok, akik nem találtak munkahelyet; az ingázók, akiket a földrajzi távolság miatt bocsátottak el (CSABA, 1998).

2008 végén bekövetkezett globális volumenű gazdasági és pénzügyi válság következménye a munkaerő-piaci válság volt. A világon, így Magyarországon is visszaesett a munkaerő-kereslet. A 2009-ben csúcsosodó válság idején a korábbihoz képest rohamosan növekedett a magyarországi munkanélküliek száma (1. ábra).

1. ábra: Magyarországon nyilvántartott munkanélküliek száma összesen 2000 és 2013 között (ezer fő) (KSH, 2013)

Forrás: <http://statinfo.ksh.hu/Statinfo/haDetails.jsp?query=kshquery&lang=hu>

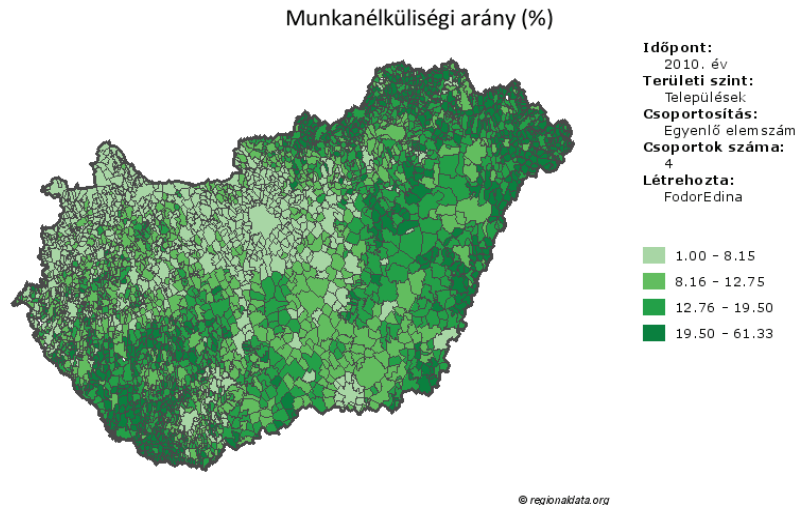
Magyarországon a munkanélküliek száma 569 ezer fő volt 2012-ben, tehát 66%-kal emelkedett a munkanélküliek száma 2002-es adathoz képest. A 2009-2010 közötti időszakban stagnálás jellemzi a munkanélküliek számát. Majd 2012 évről 2013-ra 155 ezerrel csökkent hazánkban a nyilvántartott munkanélküliek száma. Ehhez a csökkenéshez jelentős mértékben hozzájárult a közfoglalkoztatás által alkalmazott személyek száma, mely a Közfoglalkoztatási Portál (kozfoglalkoztatatas.kormany.hu) adatai szerint a közfoglalkoztatásban résztvevők havi átlagos létszáma alapján 2013-ban 126.668 fő volt.

A Központi Statisztikai Hivatal 2014. szeptember 26-i Gyorstájékoztatója szerint Magyarországon a munkanélküliségi ráta 7,6% (KSH, 2014), ami javulást mutat, a munkanélküliek száma 99 ezer fővel csökkent az egy évvel korábbi adatokhoz képest.

A munkanélküliek számának csökkenése mellett a foglalkoztatási ráta 2010-től folyamatosan emelkedik. 2010-ben 48,8% volt foglalkoztatási ráta, 2014-re ez az arány 54,1%-ra nőtt. A

KSH 2015. január 6-ai Gyorstájékoztatója szerint a 2014. szeptember-novemberi időszakban a 15-64 évesek foglalkoztatási rátája 62,8% volt (KSH, 2015).

Magyarország munkanélküliségi arányai sajátos képet mutatnak a földrajzi elhelyezkedés és térszerkezet szempontjából (2. ábra).

2. ábra: Magyarországi munkanélküliségi térkép, 2010 (%)

Forrás: www.eroforrasterkep.hu

Megfigyelhető a munkanélküliek magasabb aránya az ország aprófalvas peremterületein, a gazdaságilag elmaradottabb régiókban. Látható a nyugati országok közelségének pozitív hatása, illetve az ország turisztikai látványosságainak munkahelyteremtő vonulata. Ennek kapcsán alacsonyabb arányú munkanélküliség tapasztalható Budapest és az agglomerációjának területén. Két feltűnően problémás terület érzékelhető, az Észak-keleti, és a Dél-nyugati határvidéken, melyekre meglátásunk szerint fokozottabban szükséges odafigyelni. Ezek a kirívóan magas munkanélküliségi arányok az LHH, vagyis a leghátrányosabb helyzetű területekre jellemzőek. Ezen területek támogatását szolgálja az LHH program. Hazánk 33 LHH kistérségéből 12 kistérség az Észak-magyarországi régióban, 8 kistérség a Dél-dunántúli régióban található (KULLMAN -JANZA F. – HERCZEG B., 2010). Ez is mutatja a problémák koncentrációját e két területen.

A közmunka eredete mélyen gyökerezik, már a középkori városok polgárainak is a kötelezettségeik közé tartozott a közmunkában való részvétel. Értelmezték egyfajta büntetés kiváltási lehetőségként is. Eredeti feladatköre az utak, a védművek, a vízművek stb. karbantartásának munkái. A közmunka funkciója, és célja koronként és korszakonként eltérő. Hazánkban, az utóbbi évtizedekben a tömeges munkanélküliség megjelenése kapcsán került előtérbe a közmunka program, mint a munkanélküliek átmeneti foglalkoztatási stratégiája. Közmunka, közhasznú foglalkoztatás Magyarországon kívül más országokban is létezik. Lengyelországban a közmunka a munkanélküliség csökkentésének aktív eszköze, mely a munkanélküliek meghatározott csoportját érinti. Az érintettek köre a tartósan munkanélküliek, az ötven év felettek, a korlátozott munkaképességűek, a szakképesítés és középfokú végzettség nélküliek, a 18 év alatti gyermeket egyedül nevelő szülők, a korábban szociális szerződést kötött személyek, és a börtönviselt személyek. Lengyelországban a közmunka program célja a munkanélküliség csökkentése és a tartós munkanélküliek átmozgatása a munkaerőpiacra (KALUŽNÁ, 2009). Ezzel ellentétben Indiában nincs ilyen mértékben meghatározva a jogosultak köre, a program mindenki számára elérhető, akinek nincs munkaviszonya. A közmunkát a Mahatma Gandhi National Rural Employment Guarantee Act, vagyis a Garancia törvény szabályozza. A törvény garanciát vállal arra, hogy a

legszegényebbeknek biztosít évente 100 nap közmunkát, melyért a napi minimumbért kapják a résztvevők. A program hatékonyságát azonban sok támadás és kritika éri a bürokrácia és a korrupció miatt (ZIMMERMANN, 2013).

Hazánkban a közmunka-programok célja a tartós munkanélküliség megtörése, megőrizve ezzel a munkanélküli munkavégző képességét, a reintegráció, vagyis a munkanélküliek visszavezetése a munkaerőpiacra. Célja továbbá, hogy segély helyett munkahelyet biztosítson az érintetteknek, csökkentve ezzel az állami és az önkormányzati költségeket (CSOBA, 2006).

Az „Út a munkához” elnevezésű közcélú programot 2009-ben vezették be. A program komplex intézkedések sorozatával kívánja elérni azt, hogy a munkára képes, tartós munkanélküli személyek vegyenek részt valamely közfoglalkoztatási formában, annak érdekében, hogy rendszeres jövedelemhez jussanak. A programmal megváltoztatták a célcsoportot és bevezették az aktív korúak ellátásának két fajtáját: a rendelkezésre állási támogatást, és a rendszeres szociális segélyt (SZABÓ, 2013).

A jelenlegi közfoglalkoztatást a 2011. évi CVI. törvény a közfoglalkoztatásról és a közfoglalkoztatáshoz kapcsolódó, valamint egyéb törvények módosításáról szabályozza, mely 2014. 08. 01-től hatályos. A törvény célja az értékteremtő közfoglalkoztatás jogi kereteinek megteremtése és a munkaképes lakosság munkához juttatása.

A Darányi Ignác 2012- 2020 Nemzeti Vidékstratégia és a helyi termelői piac bemutatása

A Darányi Ignác Terv a Nemzeti Vidékstratégia 2012-2020 végrehajtásának keretprogramja, amelyben fő irányként a kis és közepes családi vállalkozások támogatását akarják megvalósítani. Emellett a különböző típusú szövetkezéseket szeretnék támogatni, mind a Hangya típusú szövetkezeteket és a Szociális szövetkezeteket is. A szövetkezés igényének megléte nagyon fontos, mert a vidék jövője lehet Magyarország jövője is. A Nemzeti Vidékstratégia üzenetére fogalmazódott meg a helyi piacok kialakítása, amelyek megvalósítása már elkezdődött. A helyi termelői piac olyan piac, ahol a kistermelő a piac fekvése szerinti megyében, vagy a piac 40 km-es körzetében, vagy Budapesten fekvő piac esetében az ország területén bárhol működő gazdaságából származó mezőgazdasági- illetve élelmiszeripari termékét értékesíti. A kistermelők azon mezőgazdasági és élelmiszeripari termékeiket értékesíthetik a helyi piacon, amit a saját gazdaságukban állítottak elő. A forgalomba hozott termékek minőségéért, biztonságáért, nyomon követhetőségéért és dokumentálásért a kistermelő felelős. A 40 km-es korlát a helyi gazdaság fejlődését segíti. Mozgóboltból is értékesíthet termelő a helyi piac területén, ha a hatóság ezt engedélyezi, és külön területet kell kijelölni erre a célra. A helyi piacok létrehozásában és népszerűsítésében különböző szereplők vállalhatnak szerepet. Ez a kör nem korlátozódik a helyi szintre, fontos szerepet kap benne a kormányzat a törvényi szabályozás kialakításával és az országos média is a közvélemény formálásával. Kedvező esetben a helyi szereplők köre kifejezetten széleskörű lehet, és részt vállalhatnak a piacok propagálásában az önkormányzatok, szövetkezetek, civil szervezetek, gazdasági társaságok és egyéni vállalkozások mellett a „lelkes vásárlóként” megjelenő magánszemélyek is. A termelői piacok árusai egy rendszerben kezelt gazdaságfejlesztés aktív részesei, fontos szerepet vállalnak a helyi szükségletek kielégítésében, a térségen belüli pénzforgalom lebonyolításában és így a térségi autonómia erősítésében. Általános megközelítésben kijelenthetjük helyi piacok ellátása nagyobb felelősséggel jár, mint a térségen kívülre történő exportjuk, hiszen a vásárlók megismerik az árusokat, a személyükhöz kötik az egyes termékeket. A felelősségvállalás azonban kétirányú lehet, az egyén felelősséget vállal a közösségért a jó minőségű termék piacra juttatásával, amit a közösség a jó minőségű helyi terméket árusító egyéneknél való rendszeres vásárlással viszonzhat (KONCZ-NAGYNÉ, 2012).

Az eddigi tendencia szerint a nagygazdaságok bérlik az állami földterületek meghatározó részét ráadásul alacsony áron. A folyamat megfordítását célozta a 2011 őszén meghirdetett állami földek, amely iránt nagy volt a kereslet, 65 ezer ha-t béreltek. Aránytalanság jellemezte a rendszert abból a szempontból is, hogy a kis gazdaságok nagyon kevés támogatást kaptak, míg a nagy gazdaságok szinte az összes támogatást magukénak tudhatták. Ugyanakkor esélyegyenlőséget akarnak biztosítani, mert csak így lehet elérni a generációk közötti kapcsolat megerősödését és több embert foglalkoztatni a mezőgazdaságban (DANCSONÉ FÓRIS- BETHLENFALVY, 2011).

Kézzelfogható javulásnak kell bekövetkeznie a vidék társadalmi és gazdasági életében. Nemzeti Vidékstratégia 4 átfogó területéről tartalmaz célkitűzéseket és a megvalósításukhoz szükséges programokat, melyek az alábbiak: agrárgazdaság, vidékfejlesztés, élelmiszergazdaság, környezetvédelem. Fő céljai közé tartozik a vidéki munkahelyek megőrzése és gyarapítása valamint a vidéki népesség megtartása és a demográfiai egyensúly helyreállítása. Jelentősnek tartja az élelmiszerbiztonság szavatolását, a vidéki életminőség javítását valamint a vidéki gazdaság több lábra állítását. A város és vidék szoros kapcsolatának helyreállítása és az ivóvízbázisok, természetes élővilág és a táj megőrzése fontos cél. Hosszú távú elképzelések, a jövőképként támogatja a kis-és közepes valamint a családi gazdaságok erősítését, valamint a termőföld nemzeti hatáskörben történő megmaradását, a helyi és export piac visszaszerzését, gazdapiacok fejlesztését. Ezen kívül fontosnak tartja a vidéki munkahelyek megőrzését és gyarapítását, a vidéki életminőség javítását. Támogatja a több lábon álló, minőségi mezőgazdaság kialakítását, valamint helyreállítja a növénytermesztés és állattartás egyensúlyi helyzetét. Fontosnak tartja, hogy az ország népessége elegendő, egészséges és biztonságos élelmiszerrel legyen ellátva. Megvédi, a természeti erőforrásokat ugyanakkor felkészül a klímaváltozás kiküszöbölésére. Célját a fenntartható mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, környezet-és tájgazdálkodás elvének betartásával valósítja meg (KONTUR, 2012).

Véleményünk megegyezik Fazekas Sándor vidékfejlesztési miniszter meglátásaival miszerint, ha az emberek pozitív üzeneteket kapnak, újra nekilátnak a termelői munkának. Nem általánosítható az a meglátás hogy a vidék mindenhol passzív és borúlátó, vannak olyan területek ahol ennek az ellenkezője igaz. Minden mezőgazdasági szereplőnek meg kell találnia a helyét, legyen az nagy vagy kicsi.

Kutatásunk során arra kerestük a választ, hogy az állami támogatással folyó közmunkaprogram hosszú távon fenntarthatóvá tehető-e, és ha igen, akkor ahhoz mi szükséges. A kutatás kezdetekor a következő hipotéziseket fogalmaztuk meg:

- A program sikeres megvalósításában meghatározó az emberi tényező, különösen a közmunka koordinátora.
- A közmunkaprogramban megtermelt áruk, javak értékesítésében kiemelt szerepet bír a társadalmi szövetkezet.
- A közmunkaprogram sikere a változatos és értékteremtő munkakörökben rejlik.

Anyag és módszer

Az esettanulmány tárgya a Mátra nyugati peremén található Nagyréde település, amely Gyöngyöstől nyugati irányában, a 3. számú főút mellett helyezkedik el.

A kutatásunkhoz szekunder és primer adatgyűjtést egyaránt végeztünk. Első lépésként feltérképeztük Magyarország munkanélküliségének helyzetét, valamint annak mérséklésére törekvő, aktuális intézkedéseket, célkitűzéseket. Ehhez aktuális stratégia terveket, jogszabályokat elemeztünk, valamint a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat Településsoros munkanélküliségi adatait és az Erőforrástérkép programot használtuk. Nagyréde külterületének művelési ágak szerinti megoszlásának vizsgálatához a Takarnet Földhivatali Információs Rendszert használtuk. Munkánk során felhasználtuk a Központi Statisztikai Hivatal adatbázisát, a Vidékfejlesztési Minisztérium kiadványait, az Innova Térségfejlesztő Szociális Szövetkezet Alapszabályzatát, valamint a Rédei Kopogatóból is gyűjtöttünk ki adatokat.

A részletesebb kutatás érdekében ezek mellett három alkalommal is terepmunkát végeztünk, megtekintettük a település fontosabb intézményeit, és bejártuk a fejlesztésekre váró helyszíneket. Tanulmányunk elkészítéséhez a nagyrédei szüreti nap ideje alatt, 2014. szeptember 27-én a helyi lakosokkal és a helyi termelőkkel készítettünk interjúkat, amely a helyi közmunkaprogram, az Innova Térségfejlesztő Szövetkezet és a civilszervezetek munkáinak feltérképezését célozta meg. 2014. október 2-án lefolytatott interjúk során közmunkaprogram koordinátort a közmunkaprogram és a szövetkezet összefüggéseiről kérdeztük. Az interjú során megtudtuk, milyen nehézségei és lépései vannak egy közmunkaprogram elindításának és fenntartásának. A megkérdezett menedzser asszisztens a közfoglalkoztatottként eltöltött tapasztalatairól, valamint a szövetkezet tevékenységéről osztott meg velünk információkat. Az Innova Térségfejlesztő Szövetkezet munkatársaival készített interjúk során további tapasztalatokat, véleményeket osztattak meg velünk a szervezetről. Az információgyűjtés meghatározott interjúkérdések alapján történt melyek segítségével összesen 13 interjút készítettünk el. 2015 áprilisában ismét felvettük a kapcsolatot a menedzser asszisztenssel, aki továbbította asszisztens munkatársának kérdéseinket, aki részletes felvilágosítást nyújtott, a 2014-es és a 2015-2016 közötti időszakról.

Kutatásunk folyamán megvizsgáltuk a közmunkaprogram fenntarthatóságát, melynek eszközéül a SWOT stratégiai elemzést választottuk (FARAGÓ, 2001). Készítésének célja az volt, hogy bemutassuk a nagyrédei közmunkaprogram erősségeit és gyengeségeit, feltárjuk az adódó lehetőségeket, veszélyeket, vagyis azon külső környezeti elemeket, amelyek közvetlenül vagy közvetve segítik, vagy akadályozzák a program fenntarthatóságát. Egy jellemző csak akkor kerül be a SWOT táblázatba, ha meghatározó és domináns az adott területi egység szempontjából, karakteresen eltérő a máshol megszokottól vagy a változás iránya és erőssége azt indokoltá teszi vagy valódi problémát jelent (CSER-TÓTH, 2007).

Nagyréde település bemutatása

Nagyréde (3. ábra) Heves megyében a Gyöngyösi járás dél-nyugati részén fekszik, területe 34,34 km². A Nyugati Mátra peremén található zsáktelepülést Budapestről az M3-as autópályán közlekedve a 3. számú főúton Gyöngyös, illetve Eger felé haladva lehet megközelíteni. Nagyréde a fővárostól 70 km-re, a megyeszékhelytől 61 km-re, míg Gyöngyöstől kevesebb, mint 10 km-re fekszik egy védett völgyben. A csekély távolság miatt nem is csoda, hogy Gyöngyöshöz gravitál a település.

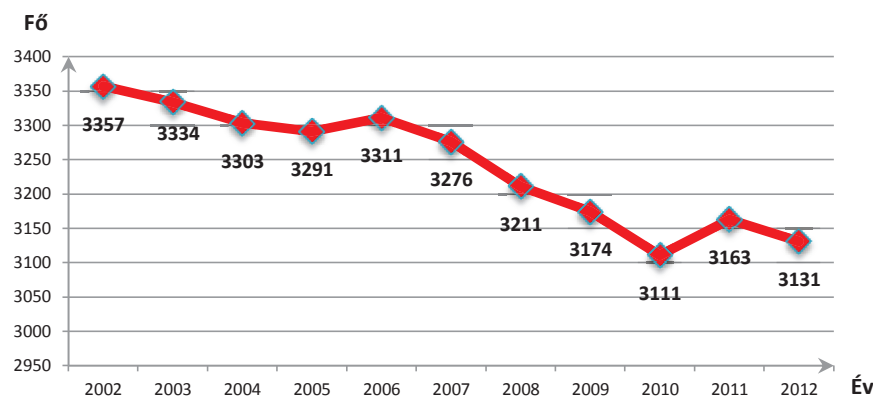

3. ábra Nagyréde település

Forrás: www.nagyrede.hu

A település lakosságának változását a 4. ábra mutatja.

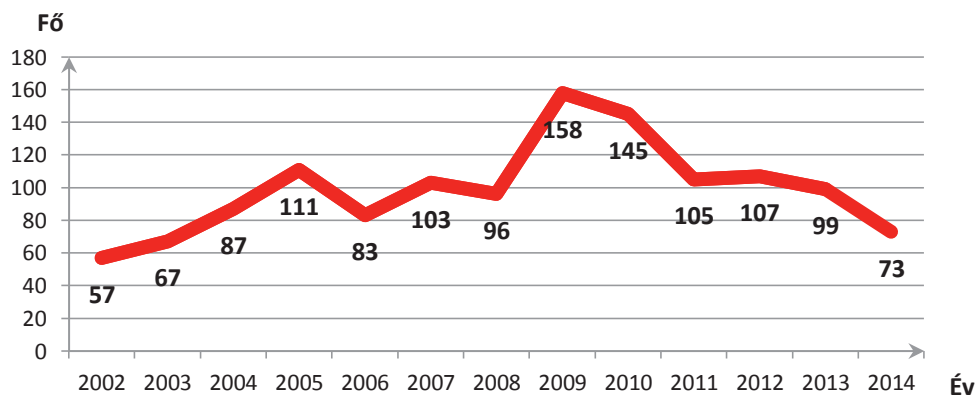

4. ábra: Nagyréde lakossága 2002-2012 között (fő)

Forrás: <http://statinfo.ksh.hu/Statinfo/themeSelector.jsp?&lang=hu>

Nagyréde lakónépessége 2013-ban 3153 fő volt. A 2013-at megelőző 10 évben a lakosság száma 181 fővel csökkent. Az országos átlagtól eltérően a férfiak száma volt a nagyobb minden vizsgált évben. 2013-ban a településen élők 47%-a nő, 53%-a pedig férfi. A település erodálódó, mivel a vándorlási egyenlege és a természetes szaporulata is negatív egyenlegű a 10 éves intervallumot tekintve.

Nagyrédén a munkanélküliek száma változatos tendenciát mutat az előző 10 évben (5. ábra).

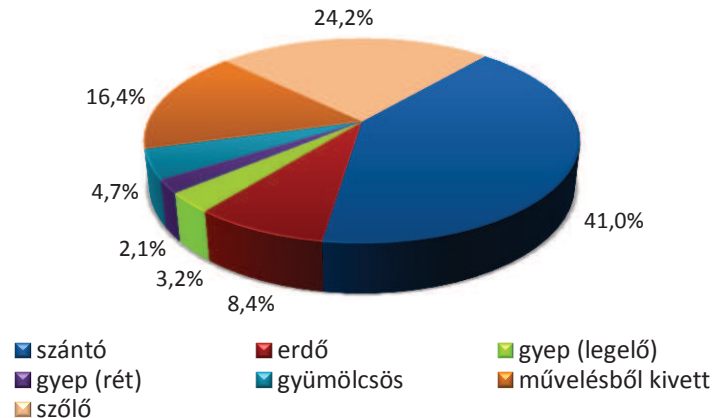

5. ábra: Nyilvántartott álláskeresők száma Nagyrédén 2002 és 2014 között (fő)

Forrás: http://www.afsz.hu/engine.aspx?page=full_afsz_stat_telepules_adatok_2014

2014-ben a településen az álláskeresők száma 73 fő volt. Ez a vizsgált időszak kezdetéhez képest 28%-os emelkedést jelent. A munkanélküliek száma a vizsgált időszak alatt 2009-ben volt a legmagasabb. Ekkor a munkanélküliek száma 65%-kal emelkedett a településen az előző évhez képest. Az adatok alapján elmondható, hogy a világválság negatív hatásokkal bírt a település foglalkoztatási arányára. Az azóta eltelt időszakban a munkanélküliek száma majdnem a felére csökkent.

Nagyréde területének meghatározó része, 3 171 ha külterület. Művelési ágak szerinti megoszlását mutatja a 6. ábra.

6. ábra: Nagyréde területe művelési ágak szerinti megoszlásban (2014)

Forrás: http://www.takarnet.hu/pls/tknet/hivatalok_p.kozseg_adat?kozsegkod=2368

Az összterület több mint 40%-a szántó, negyede pedig szőlőterület. Jelentős mennyiséget képvisel a művelés alól kivett területek aránya. A település lakossága jelentős számban foglalkozik mezőgazdasággal, összesen 818 főt regisztráltak östermelőként 2014-ben.

A település életében az elmúlt három évben jelentős mértékű volt a civilek aktivitása, a saját és településük fejlődése érdekében. Példaértékű a Nagyrédei Környezetvédők és Hagyományörzők Egyesület civil összefogása, amely célja a környezet és a természet védelme, a hagyományok őrzése és a kulturális örökségek továbbadása. Programjaik és tevékenységeik közé tartozik az elektronikai hulladék és a használt gumiabroncs gyűjtési akció, a falunap, Palóc Parasztolimbia, a Zsellérház és a helyi műemlékek gondozása, a civil lakodalom, a néptánc, és még számos hagyományörző és közösségfejlesztő program. Az egyesület 40 íjászt számlál, ennek okán már évek óta megrendezik nyáron a Szent Imre Íjászkupát. A környezettudatosságra nevelés jegyében fotó- és rajzpályázatot hirdettek, fellépnek a parlagfű térhódítása ellen, és tervezik egy kistérségi szintű energiahatékonysági program beindítását.

Eredmények

Közmunkaprogram Nagyrédén az első években

Nagyrédén a START Közmunka Program keretein belül legelőször a Kistérségi mezőgazdasági mintaprogram valósult meg. A Start Közmunka Program segítségével a tartósan munkanélküliek, a szakképzettség nélkülieknek és a megváltozott munkaképességűek számára hogy segélyek helyett hasznos munkavégzésből tarthassák fenn magukat. Fontos kiemelni, hogy a közfoglalkoztatás eszköz a foglalkoztatás bővítésére, és célja hogy ezek az emberek visszakerüljenek a munka világába. A Start Közmunka Program keretében

értékteremtő munkát végeznek, ami a közösség érdeke is, például az állattenyésztés, mezőgazdaság, és a növénytermesztés. A program nem gátolja az egyéni munkakeresést, a résztvevők képzésben is részesülnek, ami a későbbi elhelyezkedést könnyítheti meg (NÁDASI, 2014). A nagyrédei START Közmunka Programban foglalkoztatottak közül kilencen helyezkedtek el később más munkahelyen.

A 2011-2015 közötti időszakra 176 millió Ft-ot kapott a település. A támogatás kétharmad részét munkabérekre, egyharmad részét pedig beruházásokra fordították, mint például a termelési eszközök megvásárlására és azok fenntartására. Az országos gyakorlathoz hasonlóan az árkok és az útszélek takarításával kezdték a közmunkaprogramot. A 2011-es START Közmunka Programban a külterületi mezőgazdasági utak karbantartására 20 főt és a kazánprogramban 5 főt alkalmaztak. 2012-2013-ban a belvízelvezető rendszer karbantartására 5,2 millió Ft kaptak, a biomassza kazánok vásárlására és működtetésére 37 millió Ft-ot. A közutak és mezőgazdasági utak karbantartására 5-5 millió Ft-ot tudtak fordítani.

A kazánprogram keretén belül fűtési célra használják, a közutak, földutak, belvízelvezetők és vízfolyások mentén, valamint elhanyagolt területeken keletkező cserjéket és sarjakat. A településen kiépült a közintézményi szintű biomassza-felhasználás. Az alapanyagot csak a begyűjtéssel kapcsolatos költségek terhelik, amit további munkaerő igénybevételével összegyűjtenek, kézi adagolású darálógéppel (7-8. ábra) aprítják, túl nagy frakcióméret (9. ábra) esetén rostálják, majd az önkormányzat intézményeit fűtik közvetlen égetéssel. Az aprítékot nem megfelelő nedvességtartalom esetén, természetes úton szárítják. Nagyréde és Szűcsi közötti 3 km-es útszakasról is begyűjtik a nyeseadékot, mely évente 60-70 m³. Felhasználható lenne fűtésre a szőlővenyige is mely más területeken termelt energianövények termesztését válthatja ki, emellett szabad mezőgazdasági területet hagyva az áru-termelő tevékenységeknek. A szőlővenyige metszékori nedvességtartalma 30-45%, ami nem kedvező mivel minél magasabb a nedvességtartalma annál kisebb a fűtőértéke, mivel a nedvességnek elégségs alatt el kell párolognia. A Mátrai borvidék területén 1,5 tonna szőlővenyige keletkezik hektáronként és természetes szárítással 10% alá csökken a nedvességtartalma, melynek fűtőértéke így 697,7 m³ földgáz fűtőértével egyezik meg. (GONDA, 2014) Azt a biomassza mennyiséget, amit nem tudnak elégetni, azt komposztálják is, de ennek mértéke elenyésző.

A nagyobb átmérőjű rönkökből néhány munkás dekorpanelt készít, mellyel a közintézményeket újítják fel. Az ilyen irányú energiafelhasználás során nemcsak munkahelyeket adnak, hanem csökkentik az önkormányzat költségeit is.

7. ábra Caravaggi aprítógép

Forrás: Saját készítés

8. ábra Vandaele aprítógép

Forrás: Saját készítés

9. ábra Három cm frakció méretű faapríték

Forrás: Saját készítés

A 2012-es évben kibővült a közmunkások tevékenysége a helyi agrárhagyományok újjáélesztésével, és új innovatív elemek beépítésével. A foglalkoztatottak jelenleg egy összetett rendszerben dolgoznak, állatokat nevelnek, növényeket termesztnek, kazánprogramot működtetnek, termelnek a helyi közkonyhára, és a helyi piacra. Mindemellett a település intézményeinél, boltjainál és a lakosságnál felgyülemlett papír hulladék, sem vész kárba. Papír brikett készül belőle, ezzel biztosítva néhány lakos számára a megélhetést, és a hidegebb hónapokban a tüzelőt. A brikettet szőlőprésben készítik el, nyaranként 2-3 t papírt dolgoznak fel. Egy téglá nagyjából 20 cm magas, 35 cm széles és 40 cm hosszú, tömege pedig körülbelül 20 dkg.

A 2012-es START Közmunka Programban már a 25 főről 32 főre nőtt a foglalkoztatottak száma az alábbi munkaköri megoszlásban (1. táblázat).

1. táblázat: A START Közmunka Programban dolgozók megoszlása munkakör szerint 2012-ben

Munkakör	Foglalkoztatottak száma
Mezőgazdasági termelés	10 fő
Közút karbantartása	8 fő
Illegális hulladék lerakók felszámolása	4 fő
Mezőgazdasági földút karbantartása	4 fő
Belvíz elvezető rendszer karbantartása	2 fő
Téli közfoglalkoztatottak	2 fő
Kazánprogram	2 fő

Forrás: A nagyrédei önkormányzat adatai alapján saját szerkesztés

A téli közmunka program októbertől februárig tart és feladatuk többek között a betonlapok gyártása vagy száraztészta készítése. A koordinátor igyekszik mindenki tehetségét érvényesíteni a közfoglalkoztatási programban és mindenki egyénre szabott munkaköri leírást kap.

A közfoglalkoztatottaknak lehetősége van tanúsítvány alapú képzésen való részvételhez is, melyen mezőgazdaságról, növénytermesztésről és állattenyésztésről bővíthetik ismereteiket. Az önkormányzat a mezőgazdasági termeléshez 2012-ben az Nemzeti Földalapkezelőtől 32 hektár földterületet igényelt, melyek között szerepel szőlő, szántó, rét és legelő művelési ágú terület is. Emellett használnak 2 ha önkormányzati tulajdonú területet is kertészeti céllal, valamint privát kertek karbantartását is átvállalták, azoktól, akik jelezték, hogy számukra terhet jelent és szívesen átruháznák a területüket.

Kibővült munkakörök és új tevékenységek megjelenése 2013-ban

2013-ban a mezőgazdasági termelésben dolgozó közmunkások száma megemelkedett 17 főre, összesen 28 főt foglalkoztattak ebben az évben. Az NFA-tól újabb 39 ha területet béreltek, amelyek művelési ágak szerint megegyeztek az eddigiekkel. Emelték az átvállalt privát kertek nagyságát is, amelynek az összes területe így 0,7 ha lett. A termesztett növények változatosak, termelnek a szántóföldi növénytermesztés és szőlőtermesztés mellett földiepret (11. ábra), zöldségfélék közül burgonyát, paradicsomot, paprikát, uborkát, tököt, zöldbabot, salátát, káposztát és hagymaféléket is.

11. ábra Fóliasátor szamóca palántákkal

Forrás: Saját készítés

Az állattartás is sokszínű: mangalicákat, alpesi és parlagi kecskéket, tyúkokat, libákat és méheket tartanak. Az öko-kecske tenyésztésben 10 tejelő anyának 16 gidája született ebben az évben. A mangalicatenyésztést (12. ábra) először 5 db kocával kezdték, majd mostanra már 21 kismalacuk van. A sertéseket is a kecskékhez hasonlóan a közfoglalkoztatottak gondozzák.

12. ábra Mangalica koca és malacai

Forrás: Saját készítés

13. ábra Méhkaptárok

Forrás: Saját készítés

Két őstermelő közfoglalkoztatott méhészettel kezdett el foglalkozni. A lehetőséget abban látták, hogy könnyen értékesíthető végterméket produkálhatnak, ami ugyanakkor nagyon piacképes termék. Jelenleg 16-18 méhcsaládjuk (13. ábra) van és tervezik azok további bővítését.

A nagyrédei közmunkaprogram eredményei a 2011-2013-as időszakban

A 3 év alatt a település 97 millió Ft bevételhez jutott a mezőgazdasági termelésből, és a kreatív program ezt kiegészítette további 10 millió Ft-tal. Mindemellett báziskonyhát hoztak létre, ahol a helyileg megtermelt alapanyagokból készítenek egészséges ételeket az óvoda, az iskola és a dolgozók részére. A helyi termékek között a méz, az aszalt gyümölcsök és a többszörösen díjnyertes közbor a legkeresettebbek. Ezek mellett készítenek még papír-

brikettet és szőtteket is. Évről évre egyre kreatívabb programokat alakítottak ki és valósítottak meg, így a belügyi tárcánál is felfigyeltek sikerességükre. A sikeres program jutalomtámogatásban részesült a Belügyminisztériumtól, további 17 millió Ft-ot és minisztériumi oklevelet kaptak köszönet nyilvántásként.

A program végtermékei közé tartoznak a non-profit eredmények is. Helyi tradíciók újra élesztése jelent meg, mint a munkakultúra megőrzése, a helyi termékek készítése és a helyi szakemberek tapasztalatainak kiaknázása.

Az Innova Térségfejlesztő Szövetkezet megalakulása

A sikeres közfoglalkoztatási programra épül a nagyrédei önkormányzat gesztorságával létrehozott Innova Térségfejlesztő Szociális Szövetkezet, amely 2013. augusztus 2-án 10 alapító taggal alakult meg. A partnerségi kapcsolatok és a közösség fejlődésével alkalmassá váltak az összefogásra és egy szövetkezet létesítésére is. E rendhagyó vállalkozás tevékenységének támogatására 45 millió Ft támogatást használhat fel, melyet a helyi gazdaság fejlesztésére és erősítésére fordítanak (Sinka Evelin, menedzser asszisztenssel készített interjú alapján).

A szövetkezet alapításának célja olyan gazdasági és társadalmi szükségletek kielégítése, más térségekkel történő összehangolása, amelyek biztonságos megélhetést, javuló életkörülményeket teremtenek hátrányos helyzetű tagjai számára. Közvetett céljai közé tartozik a helyi és térségi szintű közösségfejlesztés, a karitatív jellemre nevelés segítségnyújtás és az idősök gondozása révén, a környezetvédelem, az állami és önkormányzati tulajdon kezelése, illetve fenntartása. A szövetkezet fontosnak tartja tagjainak és alkalmazottjainak oktatását és továbbképzését, példamutatással az együttműködő készség, a szolidaritás, és a társadalmi elfogadás erősítését. A Szövetkezet közösségi, társadalmi tevékenységi köre mellett zöldség- és gyümölcsstermesztéssel, állattenyésztéssel, élelmiszer-előállításal és kereskedelemmel is foglalkozik (ALAPSZABÁLY, 2013). A szövetkezet működésének más a végső célja, mint a közmunkaprogramnak, ami miatt szüksége van a folyamatos megújulásra, az innovációra. A START Közmunka Program és az Innova Térségfejlesztő szövetkezet két fontos pontban működik együtt, először is a közmunka programban a közfoglalkoztatottak megtermelt áruit a szövetkezet dolgozói feldolgozzák, csomagolják és a kész termékeket értékesítik. Másik fontos együttműködési pont a munkaező kérdése, a jól teljesítő közfoglalkoztatottakat a szövetkezet átveszi és ott biztosít számukra továbbra is munkahelyet. A két kapcsolódási pont legegyszerűbb koordinálásához a közmunka koordinátor szerint szükséges az integráció a közmunkaprogram és a szövetkezet működése között. A szövetkezet a közfoglalkoztatási program tapasztalatai alapján halad tovább. Jelenleg a 14 férfi munkavállaló faipari oktatáson vesz részt. A munkavállalók egy részét a közmunkaprogram munkavállalói közül vették át, akik jelenleg főleg kommunális szolgáltatásokat látnak el. A női dolgozók elmondták, hogy főként élelmiszer csomagolói, értékesítói, kreatív tevékenységet végeznek. Számukra előnyös a szervezet működése, mivel hátrányos helyzetű munkavállalóként nehezen találtak munkát. Van közöttük kisgyermekes anyuka, 50 év feletti, valamint tartós munkanélküli is. A megkérdezett dolgozók, hisznek a szövetkezet fenntarthatóságában, és ők törekednek arra, hogy az innovációk, újdonságok révén a munkahelyük minél hosszabb távon működjön.

Felmértük a helyi termelők tájékozottsági szintjét a szövetkezet tevékenységével kapcsolatban. Ez alapján megállapítható, hogy a termelőknek hiányosak az ismereteik a szövetkezet működéséről és céljairól. A helyi termelők általános véleménye szerint hasznosnak tartják a szövetkezet létrejöttét, viszont az eltelt idő alatt még nem látják át a tevékenységét. Néhány helyi termelő szeretné megőrizni az önállóságát a termékértékesítés terén, mások csatlakozni szeretnének a szövetkezethez, de nem ismerik a csatlakozás lépéseit.

A nagyrédei közmunkaprogram 2014-ben

A 2014. március 1-től 2015. február 28-ig tartó START Közmunka Program keretein belül három program elem a Mezőgazdasági, Helyi sajátosságokra épülő, valamint a Téli és egyéb értékteremtő közfoglalkoztatás tevékenységei valósultak meg. A programok célja a fenntarthatóság elérése, az eddig működő programok továbbvitele, valamint a hatékonyság növelése volt.

2014-ben 34 embert foglalkoztattak a közmunkaprogramban ebből 29 fő a mezőgazdasági munkakörökben tevékenykedett, 23 fő a növénytermesztésben, 6 fő pedig az állattenyésztésben vett részt, ezen kívül 5 fő a kreatív programban dolgozott. Az Innova Térségfejlesztő Szociális szövetkezet feldolgozóhelye felújítás alatt volt, ezért más őstermelők termékeit értékesítették 2014-ben. A feldolgozás a tél miatt nem volt megvalósítható. A közmunkaprogramban megtermelt alapanyagokat folyamatosan 2015 tavaszától kívánják feldolgozni. Téli és farsangi szezonban főként rendezvények lebonyolításában vettek részt. Ajándékcsomagot állítottak össze idősek napjára és karácsonyra. A szövetkezetben nem hoztak létre új munkakört.

Folytatódott a 45 ha területen végzett gazdálkodás: a szőlő-, zöldség-, gyümölcs-, valamint a szántóföldi növénytermesztés, és megkezdték a gyógy- és fűszernövények telepítését. A szőlőterületek 80%-át megtisztították a gyomnövényektől és a cserjéktől. A gyümölcsös kertjüket új gyümölcsfák telepítésével állították helyre. A szántóföldi növénytermesztés eredményeként 36,7 t őszi búza 1 471 200 Ft, valamint 13,4 t napraforgó 1 061 760 Ft értékben került értékesítésre. A megtermelt tavaszi árpa, valamint szalastakarmány az állattáplálék takarmánybázisául szolgált. A szőlő értékesítéséből származó árbevétel 2 046 747 Ft volt, amelynek értékindexe mindössze 42 % az előző év árbevételének bázisértékén számolva. A termésmennyiség csökkenését, valamint az árbevétel kiesést több tényező együttes hatása okozta. A kertjeikben megtermelt zöldségfélét továbbra is a helyi báziskonyhának adták át, így ezen a területen is megtakarításuk keletkezett.

Állattartásban állománybővülés valósult meg, a sertésszaporulat száma 20 malaccal nőtt, a kecskeállomány pedig 12 egyeddel bővült. Az állatok igényeinek megfelelően a tartásuk extenzíven történik. Méhészeti tevékenységük az egyik legjövődélőbb ágazatnak bizonyult. A megtermelt mézet a szociális szövetkezet közreműködésével a kiszerezést és a piacra juttatást elősegítve értékesítik helyi és térségi piacokon.

A kreatív program keretében 1 fővel folytatódott az előző évben nagy sikert aratott papír brikett gyártás, amely részbeni alapanyaggal látta el a biomassza kazánokat. A településen keletkező papírhulladék feldolgozásra került, ezáltal csökkent a gázenergia költség. A helyi közintézményekben szükség volt szőnyegekre ezért egy szövőszék beszerzésével a helyben keletkező textilipari hulladékok feldolgozásával 1 fő bevonásával rongyszőnyegek gyártottak. Új programelemként, 3 fő foglalkoztatásával került megvalósításra a dekorpanel készítés is. Ezeket a dekorpaneleket helyi rendezvényeken, illetve az önkormányzati intézmények belső falburkolatainak felújításában, térelválasztók kialakításával hasznosították. Nagyrédei művelődési ház részére 1 fő helyi népviseleti ruhákat varrt.

Emellett folytatódott a kazán program is mely eredményeként a következő tevékenységek valósultak meg: a kazánprogramokban beszerzésre került biomassza kazánok és aprítógépek üzemeltetése; a kazánok ellátásához szükséges fűtőanyag előkészítése, feldolgozása; a kazánok működésében való közreműködés (fűtőanyag-ellátás) és fűtőrendszer karbantartása; a település kereskedelmi egységeiben keletkezett papírhulladék feldolgozása és hasznosítása.

Tervek a 2015-2016-os időszakra

A 2015-2016-os időszakban a START Közmunka Program keretein belül új programelemként dísznövény és virágkertészeti tevékenységet valósítanak majd meg, valamint 20 m²-en megkezdik a gombatermesztést. Terveik között szerepel a sertésállomány bővítése saját szaporulatból: 8 db anyakoca, valamint 13 db hízósertés az általuk tervezett elérendő állománylétszám, melynek célja az Önkormányzat báziskonyhájának alapanyag-ellátás biztosítása a saját állományból származó szaporulatból. A tejhasznú kecskeállományt felszámolják a tejfeldolgozás és értékesítés nehézségei miatt, helyettük 3 db húshasznú marha beszerzését tervezik.

Mindemellett folytatódnak az előző években megkezdett és sikeresen működő programelemek, tevékenységek: a 45 ha területen végzett gazdálkodás: szőlő-, zöldség-, gyümölcs-, valamint a szántóföldi növénytermesztés, a gyógy- és fűszernövények termesztése; állattenyésztés; méhészeti tevékenység; kazánprogram, biomassza alapanyag termelés.

Hosszú távú terveik között pedig olyan több hektáros energianövény ültetvény létesítése szerepel, amellyel művelésbe vonnak több éve használaton kívül lévő, mély fekvésű területeket. A hatékonyan termesztendő energianád hosszú távon lehetőséget biztosít a korábban beszerzésre került biomassza kazánok folyamatos és stabil, megfelelő minőségű alapanyagának biztosítására, mely által tovább mérsékelik településük közintézményeinek gázfüggőségét.

A Nagyrédei közmunkaprogram fenntarthatósága

A nagyrédei közmunkaprogram fenntarthatóságát SWOT elemzéssel vizsgáltuk. A közmunkaprogram legfőbb erősségei között szerepel, hogy a helyi álláskeresőkhöz számára biztosít munkát, akik képzésben is részesülnek. A közfoglalkoztatottak öko-gazdálkodást folytatnak, mely során helyi termékeket állítanak elő, melyek eladásából profit keletkezik a településen. Az értékesítésben a közmunkaprogramnak segít a megalakult Innova Térségfejlesztő Szövetkezet. A közmunkaprogram lehetőségei a helyi termékek iránti kereslet növelésében, és a helyi tradíciók újjáélesztésében rejlik. A meghatározott létszám, és a közfoglalkoztatottak alacsony iskolai végzettsége jelentős gyengesége a közmunkaprogramnak. Illetve a közfoglalkoztatottak bérét pályázati pénzekből finanszírozzák, melyek elnyeréséért minden térség verseng, ez veszélyezteti a közmunkaprogram fenntartását. A kormányzati preferenciák változása és a magas önköltség szintén veszély forrás. Ezek mellett a lakosság egy része nem támogatja a fejlesztési terveket, és a helyi őstermelőknek vetélytársat jelenthetnek a közmunkaprogramban előállított mezőgazdasági termékek.

Erősségek	Gyengeségek
<ul style="list-style-type: none"> • Helyi álláskeresők számára munkát biztosít a program. • A közfoglalkoztatottak képzést kapnak és tanúsítványt. • Megvalósul a sokszínű és életképes agrártermelés a közmunkaprogramban. • Öko-gazdálkodást folytatnak. • A helyi termékek eladásából profit keletkezik a településen. • Javul a lakosság életminősége. • Erősíti a helyi közösséget. A településen megalakult az Innova Térségfejlesztő szociális szövetkezet. 	<ul style="list-style-type: none"> • A téli időszakban nem tudják foglalkoztatni az összes közfoglalkoztatottat. • A pályázat keretén belül körülbelül 30 főt tudnak csak foglalkoztatni, ugyanakkor több embernek lenne szüksége munkára. • A helyi termékeknek nincs átfogó marketing stratégiája. • A közfoglalkoztatottak jellemzően képzetlenek. • Az önkormányzatnak támogatás nélkül nincs lehetősége finanszírozni a közmunkások bérét.

Lehetőségek	Veszélyek
<ul style="list-style-type: none"> • A helyi kézműves termékek iránti kereslet nő. • A kistermelői helyi piac és a település kapcsolata fejlődik. • Helyi tradíciók újralesztése és helyi termékek előállítás. 	<ul style="list-style-type: none"> • Közmunkaprogramban előállított mezőgazdasági termékek versenytársai az őstermelők termékeinek. • Magas az önfenntartás kockázata. • Bizonytalanság a pályázati lehetőségekben. • Kielezett regionális versenyhelyzet, mindegyik térség verseng a pályázatok megnyeréséért. • A kormányzati preferenciák változnak. • A lakosság egy része nem támogatja a tervezett fejlesztéseket.

A nagyrédei közmunkaprogram-modell fenntarthatóvá válhat, amennyiben a település intézményei növelni tudják a helyi termékek felvásárlását, megvalósítva ezzel a lokális gazdaság fejlesztését. Ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy mint minden gazdasági szervezetnek, a közmunkaprogram mögötti modell is akkor lehet életképes, ha a képződő bevétel legalább akkora, mint a költségek, tudják fedezni a munkabérek és azok közterheit, a működéshez szükséges ráfordításokat például az alapanyagok, a tenyészállatok, az állategészségügyi költségek, az energia, a berendezések, és az eszközök árát. Tehát ökonómiai értelemben is minden költséget fedezni tudnak a bevételek. Itt a kezdeti időszakban kiemelt szerepe van a megbízhatóan elérhető támogatásoknak, azonban az eseti pályázatok lehetősége és elnyerése magas kockázati elem. Amennyiben két-három év alatt megerősödik az Innova Térségfejlesztő Szociális Szövetkezet, a település érintettjei: a közfoglalkoztatottak, a lakosok, az önkormányzat, megszokják és elfogadják ezen formáját a helyi javak előállításának és értékesítésének, van jövője a program után létrejövő mechanizmusnak.

Fejlesztési ötleteink

Hidropóniás rendszerű halastó létrehozása

A jövőbeli javaslataink meghatározó része a parlagon álló területek méretének további csökkentése Nagyrédén. Településfejlesztési stratégiába illeszthető elképzeléseink között szerepel a hidropóniás rendszer kialakítása, halastó létrehozása, melyben halakat nevelnek, a halastó vizével szélkerekes szivattyú segítségével locsolják a fóliában a növényeket, ezzel értékes tápanyagot és vizet biztosítva a termesztett növényeknek. A tenyésztett halak a báziskonyhára kerülhetnek alapanyagként, illetve kereskedelmi forgalomba is hozhatják.

Biomassza potenciál bővítése a településen

A közmunka-program biomassza felhasználásának révén bővíteni kell települési szinten a potenciált adó terület nagyságát, belevonva a mezőgazdasági területeket is a begyűjtési zónába, akár energiaültetvény telepítésével is. Energiaültetvény telepítéséhez akácot, energianyárt, és napraforgót javaslunk, rosszabb minőségű, lápos földterületeken energianád telepítése lehetséges. Az ültetvények telepítése, fenntartása, betakarítása a helyben lakóknak munkalehetőséget biztosít. Ezzel együtt jelentősen csökkenthetik a helyi intézmények, lakóházak fűtésének költségeit is.

Helyi piac megvalósítása

A program fenntarthatóságát szolgálja egy helyi piac létrehozása, ahol a szövetkezet és a közmunkaprogram által termelt, illetve feldolgozott termékek adás-vétele zajlik. Fejlesztési ötleteink közé az imént említettek mellett azért került be, mert szorosabbra fűzi a kapcsolatot a szövetkezet és a közmunkaprogram között. Az Innova Térségfejlesztő Szociális Szövetkezet elkezdte a helyi piac megvalósítását, Start Kávézó formájában, mely jelenleg engedélyeztetési fázisban van. A nagyrédei helyi piac tervezésekor több szempontot is figyelembe kell venni. Kialakítható a közösségi házban vagy az önkormányzat udvarán, vagy akár magántelken is, vagy alkalmazhatunk piac a piacban megoldást is. Érdemes mindig a jogszabályoknak megfelelő választani ahol biztosított a higiéniai, parkolási, és egyéb előírt feltételek. Nagyon fontos hogy a helypénz minimális legyen, hisz a fő cél hogy a termelői áruk kedvezőbb áron jussanak el a vásárlókhoz. A választéknak viszont bőségesnek kell lennie, mivel az emberek szeretnek sok mindent egy helyen megvenni (pl. zöldség, gyümölcs, méz, tej, hús, tojás, feldolgozott termékek). Fontos, hogy ezeket a termékeket megkóstolhassa a vevő, ami alatt beszélgetés alakulhat ki, ezáltal a termelők és a vásárlók jobban megismerhetik egymást. Mindemellett a legfontosabb hogy a piac megfelelően legyen kihirdetve, hogy a vásárlók tudjanak róla, hogy mikor és hol van, illetve a környező városok, falvak lakói is értesüljenek róla. A hirdetéshez használható újságban feladott hirdetés, TV- és rádióhirdetés és interneten is közzétehetjük, ahol akár saját weboldala is készülhet egy adott helyi termelői piacnak. Tervek között szerepelhet egy helyi termékekre specializálódott vendéglátóegység létrehozása, mely ügyintézési és informatikai szolgáltatásokkal is kibővül „Internet Pont” létesítésével. A helyi termékek népszerűsítésére saját honlap készítése megrendelő felület kialakításával, a minél szélesebb körben történő tájékoztatás és értékesítés céljából. Kiegészíthetnék a helyi piacot mozgóbolt kialakításával is, hogy a termékek minél több vevőhöz eljussanak.

Gombatermesztés

Nagyrédén található olyan üres pince, mely alkalmas területül szolgál gombatermesztésre. A termesztés beindítása további munkahelyeket teremt, ezzel is segítve a lakosságot. Termesztésre ajánljuk a csiperke és a laska gombát, melyek a legkeresettebb fajták, és a siitake gyógyhatású gombafajtát, melynek magasabb a piaci értéke. A siitake gombát nyers és szárított állapotban is fogyasztják, készítményeit immunerősítőként alkalmazzák. A termesztésből származó gomba kerülhet a közkonyhára és a helyi piacra is. Később a

termesztés kiterjesztésével (siitake bevonása a termesztésbe) nagyobb kereskedelmi forgalomba is hozható már feldolgozott állapotban, mint a közmunkaprogram és a szövetkezet terméke.

Biogáz üzem létesítése

További fejlesztési ötleteink között szerepel kistérségi szintű energiahatékonysági program melyet a Nagyrédei Környezetvédők és Hagyományörzők Egyesülete valósítana meg. Biogáz üzem létesítésével a meglévő állati és növényi eredetű hulladékokból energiát nyerünk. A létesítés történhet úgynevezett házi biogáz üzem létrehozásával, melynek kisebb az anyagköltsége. Emellett tervezünk egy nagyobb befogadóképességű biogáz üzemet kialakítani a gombtermesztés, és az állattenyésztés melléktermékeinek hasznosítására.

Közösségi tér kialakítása

A Leader program keretein belül tervezünk pályázni közösségi tér kialakítására. Egy színpadot szeretnénk létrehozni, mely teret ad a nagyrédei és a környező egyesületek, közösségek fellépéseinek, előadásainak. Ezzel bővítve a közösségi élet kiteljesedését a településen.

Gyógynövény tanulmányi ösvény létrehozása

Nagyréde az Északi-középhegységben a 4. termesztési körzetben helyezkedik el a gyógy- és illóolajos termelésre szakosodott körzetek közül, így alkalmas a hegyvidéki termőtájakon élő gyógynövények termesztésére: legismertebb gyógynövények, melyeket telepíteni lehetne az ösvényre: csipkebogyó, kökény, galagonya, feketebodza, akácfa, erdei málna levél, és az aranyvesszőfü más néven aranyos istápfű. Nagyrédén a Fő útról indulhatna egy gyógynövény bemutató ösvény mely a Rédei- Kis-patak mellett futna végig és az ösvény végében létesítenének egy feldolgozó részt is a még parlagon hagyott terület hasznosításával. A növények nevét ki kell táblázni, melyen szerepelhetnek többféle nyelven is. Tanító jelleggel egy-két különlegesség feltüntetését is ajánljuk a növényről. Ezáltal megvalósulhat Nagyrédén a Gyógynövény turizmus mely a gyógynövények gyűjtésével, termesztésével és feldolgozásával, kapcsolatos motivációkkal történő utazás lehetne. Ez azért fenntartható irány, mert Magyarországon keresetté váltak a természetes gyógymódok és az egészséges életmódnak szerves részét képezi a Kárpát-medencében megtalálható gyógynövények sokszínűsége. Ez az ágazat nagyon összetett és sokszínű, sajátos szakmai terület. A gyógynövényekre és azok készítményeire évente 5-7%-kal emelkedik a világkereslet. A Nagyrédei Gyógynövény tanulmányi ösvény számára létrehozásra kerülne egy internetes oldal ahol az érdeklődők megtekinthetnék az ösvény útvonalát, illetve hogy a gyógynövények hogyan követik egymást. A honlapon külön-külön megtalálhatóak lennének a gyógynövények botanikai leírása illetve azok gyógyhatása. Kiegészülne néhány hasznos recepttel is a gyógynövény készítményekről. Gyermekeknek a honlapon játékok is lennének például egy adott gyógynövénynek meg kell találni a hozzá tartozó virágot, termést, és nevet, másik kirakós játékban pedig bármelyik gyógynövényt kirakhatnák. Ezekből készülhet a későbbiekben mobil telefonokra is alkalmazás.

Következtetések

Nagyrédén a közmunkaprogram által megvalósul a Darányi Ignác 2012-2020 vidékstratégiának az átfogó célkitűzése a vidéki népesség megtartása és a falu társadalmi-gazdasági felzárkóztatása a helyi adottságokra épülve, és a helyi célok elérése a helyi identitás megőrzésével. A vidéki foglalkoztatás növelése és a közösség megerősítésén túl a vidéki népesség életminőségének javítását is célul tűzte ki a közmunkaprogram. A közmunkaprogram és a szövetkezet által Nagyréde csatlakozni tud a különböző hazai és nemzetközi szervezetekhez és kezdeményezésekhez. Az Innova Térségfejlesztő Szövetkezet

árut cserél más szövetkezetekkel, így a közmunka programban előállított termékek máshol is népszerűsíthetők, ezek új befektetési és kapcsolatbővítési lehetőségek Nagyrédének. Egyes fejlesztések nem valósulhatnak meg támogatás vagy forráshiány miatt.

Az országos közmunkaprogramot tekintve véleményünk szerint Nagyréde a közmunkaprogram élén jár azáltal, hogy a tevékenységek széleskörűek és innovatívak. Ugyanakkor a program sikerében a közmunka koordinátor meghatározó szerepet tölt be, akinek feladatkörébe beletartozik a koordináció, a tervezés, a szervezés, az adminisztráció, a gyakorlati oktatásvezetés, és még egyéb tevékenységek is, mint például a közösség fejlesztése, ami nélkülözhetetlen. Ez a feladat olyan személyt kíván, aki a településen belül példát mutat az embereknek, aki tud hatni a foglalkoztatottakra.

A nagyrédei közmunkaprogram-modell fenntarthatóvá válhat, amennyiben a település intézményei növelni tudják a helyi termékek felvásárlását, megvalósítva ezzel a helyi gazdaságfejlesztést. Ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy mint minden gazdasági szervezetnek, a közmunkaprogram mögötti modell is akkor lehet életképes, ha a képződő bevétel elégséges minden ökonómiai költségre. Itt a kezdeti időszakban kiemelt szerepe van a megbízhatóan elérhető támogatásoknak, azonban a pályázatok elnyerése magas kockázati elem. Amennyiben két-három év alatt megerősödik az Innova Térségfejlesztő Szociális Szövetkezet és a település érintettjei megszokják és elfogadják ezt a formáját a helyi javak előállításának, van jövője a kialakult rendszernek.

A kutatás és a fejlesztési terv a 2014-ben megrendezésre került IV. MARGO országos esettanulmány író versenyre készült. Az akkor megfogalmazott fejlesztési ötleteink közül a 2015-2016-os időszakban megvalósításra kerül a Start kávézó mely engedélyeztetési fázisban van. Ehhez a pályázat kiírójának el kellett fogadni a módosításokat, mely nem volt része az eredeti pályázatnak. 1 fő irodai dolgozóként a fénymásolást, pályázatok elküldését, és az idősök ügyintézését fogja végezni, 2 fő pedig felszolgálóként a pultban fog dolgozni. Megkezdték a gyógynövények termesztését, és a gombatermesztés megvalósítását. Ezen kívül megvalósul a biomassza potenciál növelése is energia ültetvény telepítésével. Összességében elmondható, hogy a program sikeréhez nagyban hozzájárul a programelemek egymásra épülése (növény és állattenyésztés), a meglévő munkakultúra, a helyi szociális szövetkezettel történő együttműködés mely két fontos pontban szorosan kapcsolódik. Egyik pont a termékek előállításában és értékesítésében való együttműködés, a közmunkaprogram szolgáltatja az alapanyagot, melyet a szövetkezet dolgoz fel és Rövid Értékesítési Láncon keresztül értékesít. Másik fontos pont a munkaerő, a közmunkaprogramban dolgozók közül választották ki az Innova Térségfejlesztő Szövetkezet munkatársait, akiknek így ha esetlegesen megszűnne a közmunkaprogram továbbra is munkahelyet biztosítanak.

Köszönetnyilvánítás

Ezúton szeretnénk köszönetünket kifejezni mindazon személyeknek, akik segítették munkánk létrejöttét, és hatással voltak gondolkodásmodunkra. Először is szeretnénk felkészítő tanárainknak kifejezni köszönetünket és nagyrabecsülésünket, Nagyné Demeter Dóra főiskolai docensnek, és Lengyel-Gonda Cecília tanársegédnek. Hálával tartozunk Mészáros Tibor, közmunkaprogram koordinátornak és a nagyrédei Start közmunkaprogram dolgozóinak, hogy segítségükkel bepillantást nyerhettünk a közmunkaprogram-modell működésébe. Köszönjük az együttműködést továbbá Mészáros Tibor asszisztenseinek: Kovácsné Réz Boglárkának és Sinka Evelinnek. Továbbá köszönettel tartozunk még az Innova Térségfejlesztő Szociális Szövetkezet dolgozóinak, akik interjúkkal és tevékenységük bemutatásával járultak hozzá munkánkhoz.

A tanulmány a 2014. évi IV. MARGO Esettanulmányi verseny pályamunkája alapján készült kiegészítve további kutatásból nyert adatokkal.

Forrásjegyzék

- ALAPSZABÁLY [2013] Az Innova Térségfejlesztő Szociális Szövetkezet Alapszabálya, 2013. Nagyréde, pp. 1-9.
- CSABA E. [1998] Statisztikai elemzések. Munkanélküliség Magyarországon a kilencvenes években. Központi Statisztikai Hivatal. pp. 571-573. On-line: http://www.ksh.hu/statszemle_archive/1998/1998_07-08/1998_07-08_001.pdf. Letöltés dátuma: 2014. 10. 05.
- CSER J. – TÓTH T. [2007] Területi és Projekttervezési ismeretek. Debrecen. pp. 104-106.
- CSOBA J. [2006] Foglalkoztatáspolitikai. Oktatási segédanyag. 2006. pp. 45-47.
- FARAGÓ L. [2001] SWOT elemzés a területi stratégiák kialakításának folyamatában, Falu Város Régió 2001/6 pp. 3-5.
- DANCSOKNÉ FÓRIS E.- BETHLENFALVY G. [2011] Vidékfejlesztési Minisztérium: Darányi Ignác Terv A Nemzeti Vidékstratégia végrehajtásának keretprogramja, 2012. pp. 3-29.
- KONTUR T. [2012] Vidékfejlesztési Minisztérium: Helyi termelői piacot minden településre! 2013. pp. 2-11. http://videkstrategia.kormany.hu/admin/download/5/f1/80000/termeloi_kepkeretes_vegs_o_130828.pdf
- GONDA C. [2014] Szőlővenyige felhasználásának lehetséges szerepe a lokális közösségi hőenergia- ellátásban beruházás gazdaságossági vizsgálat alapján. Agrárökonómiai tudományos folyóirat. 2014. 5. 58. évfolyam pp.461-471
- KALUŽNÁ D.[2009] “Main Features of the Public Employment Service in Poland”, OECD Social, Employment and Migration Working Papers, No. 80, OECD. pp 15-17.On-line: <http://dx.doi.org/10.1787/225485542035>. Letöltés dátuma: 2015. 04. 08.
- KONCZ G. –NAGYNÉ DEMETER D. [2012] Termelői piacok szerepe a helyi gazdaságfejlesztésben. IN: Magda S. –Dinya L.(szerk.): Zöld gazdaság és versenyképesség? – A XIII. Nemzetközi Tudományos Napok előadásai és poszterei Károly Róbert Főiskola, Gyöngyös, 2012. pp. 521-528.
- KÖZFOGLALKOZTATÁSI PORTÁL [2014] A közfoglalkoztatásban résztvevők havi átlagos létszáma. On-line: <http://kozfoglalkoztatasi.kormany.hu> Letöltés dátuma: 2015. 04. 11
- KSH [2013] Tájékoztató adatbázis. On-line: <http://statinfo.ksh.hu/Stainfo/haDetails.jsp?query=kshquery&lang=hu> Letöltés dátuma: 2015. 04. 10.
- KSH [2014] Gyorstájékoztató a Központi Statisztikai Hivatal legfrissebb adataiból 2014. On-line: <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/gyor/mun/mun21408.pdf>. Letöltés dátuma: 2014. 10. 09.
- KSH [2015] Gyorstájékoztató a Központi Statisztikai Hivatal legfrissebb adataiból 2014. On-line: <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/gyor/fog/fog21411.pdf>. Letöltés dátuma: 2015. 04. 26.
- KULLMAN Á.- JANZA F. – HERCZEG B. [2010] A leghátrányosabb helyzetű kistérségek célzott támogatásának kísérlete, és első tapasztalatai Észak-Magyarországon. *Észak-magyarországi Stratégiai Füzetek*, VII. évf. 2. sz. pp. 3-5. ISSN 1786-1594
- KÖLLŐ J. [2010] Foglalkoztatás, munkanélküliség és bérek a válság első évében. In: *Munkaerőpiaci tükrök 2010*, pp. 42-55. On-line: http://econ.core.hu/file/download/mt_2010_hun/egyben.pdf

- NÁDASI I. [2014] Kiútprogram és közfoglalkoztatás egy Miskolc környéki kistelepülésen. Észak-magyarországi Stratégiai füzetek 2014. XI. évfolyam 1. szám pp. 25-40
- NAGYRÉDE KÖZSÉG ÖNKORMÁNYZATÁNAK IDŐSZAKI KIADVÁNYA [2014]: Rédei Kopogató XXII. évfolyam 3. szám. szeptember pp. 3.
- SZABÓ A. [2013] A közfoglalkoztatás a gazdasági ciklusok kontextusában. Doktori (PhD) értekezés. 2013. pp. 45-48. On-line: https://dea.lib.unideb.hu/dea/bitstream/handle/2437/171886/SzaboAndrea_ertekezés_nyilvanosvita-t.pdf;jsessionid=13A89DC89F396DA6673B4D9802DC8E8D?sequence=9. Letöltés dátuma: 2014. 10. 12.
- ZIMMERMANN L. [2013] Why Guarantee Employment? Evidence from a Large Indian Public-Works Program. pp 1-6. On-line: <http://www.terry.uga.edu/media/events/documents/zimmermann.pdf> Letöltés dátuma: 2014. 04. 05.

Szerzők

Fodor Edina

Gazdasági és vidékfejlesztési agrármérnök, BSc
Károly Róbert Főiskola,
3200, Gyöngyös, Mátrai út 36.
fodoredina95@gmail.com

Kovács Bernadett Katalin

Gazdasági és vidékfejlesztési agrármérnök, BSc
Károly Róbert Főiskola,
3200, Gyöngyös, Mátrai út 36.
kovacsbernadettkatalin@gmail.com

